№ 103 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 11

1907

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 11 № 103

ԵՐԵՍՈՒՆ-ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16. կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ՉՈՐՍ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

Սոյն տարվայ յուլիսի 25-ին, գիշերվայ 1 ժամին, Էյդկունենի և Բերլինի ճանապարհին գնացքների պատահած խորտակման զոհված հանգուցեալ

ԻՇԽԱՆ

ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆ ԲԷՀԲՈՒԹԵԱՆԻ

դիակը կը լինի Թիֆլիսի երկաթուղային կայարանում այս օրերս, որը յանձնվելու է հողին Վանքի Մայր եկեղեցու գաւթում։ Հանգուցեալի դիակը բերելու և թաղման օրվայ մասին առանձին կը յայտարարվի։ Այս առիթով իշխան Ալէքսանդր Ալէքսանդրեան Բէհբութեանը յայտնում է հանգուցեալ եղբօր ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին։ առ. (ե.) 1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

և ուղարկվեց բոլոր բաժանորդներին

„ՅՈՒՑԱՐԱՐ“

Թատերական-գրական-գեղարուեստական պատկերազարդ երկշաբաթաթերթի № 7.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ: Գ. Մ. Ջարաբի զեկուցումը.—Մի առաջարկի առիթով.—Տօլստոյի նոյօրինակ կարծիքները Ձէքսպիրի մասին.—Նազէլի օրօրը.—Կնոջ ծաղումը.—Հայոց թատրոնի զարգացման ժամանակաշրջանը.—Ս. Հաճոյաժեր.—Մահ դերասանուհի տ. Արուսեակի.—Իմ հանդիպումը տ. Արուսեակին.—Ձէքսպիրի դերասանական կարիէրայի սկիզբը.—Երկու խօսք հայ մանրանկարչութեան մասին.—Բաղդասար աղբօր նամակները.—Լուրեր.—Նոր բռատված գրքեր։

«Յուցարար»-ի բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է. տարեկան բաժնեգինն է 5 ր.: Նոր բաժանորդները կը ստանան բոլոր լոյս տեսած համարները իրանց յաւելուածներով: Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Ушаръ“. առ. 1—1

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“

գրախանութում վաճառվում են

հայերէն, ռուսերէն և վրացերէն

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ

Ընդունվում են պատուէրներ դպրոցական բոլոր պիտոյքների համար։ Պատուէրները կատարվում են շուտափոյթ և ճշտութեամբ։ Գումարով գնողներին բաւարար զեղչ։

Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гутенбергъ“. առ. (ե. հ. շ) 1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութեան կողմից. Դա պարտութիւն է. Վերջին տեղեկութիւններ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Կովկասի ընտրութիւնները. Պետական Դումայի ընտրութիւնների մասին. Ի. Ճավճավաձէի թաղումը. Փոխարքայի միջամտութիւնը. Փոքրիկ նկատողութիւններ. Խօլերա. Ցիշատակագիր. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Գիւղական նամակներ. Նամակ Պարսկաստանից։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Թէ Թիֆլիսի մեր բարեկամները իրանց այցելութեամբ և թէ գաւառական մեր համակրողները իրանց նամակներով ու հեռագիրներով յայտնեցին իրանց ուրախութիւնը «Մշակի» վերսկսման առիթով։

Խմբագրութիւնը յայտնում է բոլորին իր խորին շնորհակալութիւնը։

Հասարակութեան բուռն համակրութիւնը աւելի ևս ամրապնդում է «Մշակի» գործողների վստահութիւնը դէպի գործը և ներշնչում է ոգևորութիւն անշեղ առաջ ընթանալու հասարակական խնդիրների քննութեան և մշակութեան ասպարէզում, հաւատալով որ օր օրի վրա պէտք է շատանայ կեանքի մէջ մեր գործակիցների ու գինակիցների թիւը և զօրեղանայ նրանց ներգործական ույժը իրականութեան մէջ։

ԴԱ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ Է

Կիրակի օրը վրաց հասարակութիւնը թաղեց իր ազգային տաղանդաւոր բանաստեղծ Իլիա Ճավճավաձէին։

Խօսված ճառերի մէջ մեծ տեղ էր բռնում այն եղեռնական ոճիրը, որ վերջ էր դրել բանաստեղծի կեանքին։

Ոչ ոք չէր ուզում հաշտվել այն ստոր ու յանցաւոր եղանակի հետ, որով բանաստեղծի ոխերիմները վճռել էին հաշիւ տեսնել նրա հետ։

Ինչ էլ եղած լինէին այդ ոխերիմների դրդումները, արդեօք մասնաւոր հաշիւներ թէ գաղափարական հակառակութիւններ, աներևակայելի և անհնարին պէտք է համարված լինէր հարցեր լուծելու այն ձևը, որը արտայայտվում է ազգային բանաստեղծի մահով։

Սակայն դա արդէն իրականութիւն է, դրված մեր առաջ։

Գրական և հասարակական գործողը, որը հանդէս է եկել իր խօսքով, իր մտքերով և իր համոզմունքներով ազդելու հասարակութեան վրա, սպասում է, որ նրա հակառակորդներն էլ կռուի մէջ կը մտնեն նրա հետ նոյն զէնքերով և կը յաղթեն կամ կը յաղթվեն գաղափարական պայքարով։

Եւ վրաց բանաստեղծը իր կեանքի ընթացքում յաճախ եղել է այդպիսի պայքարների մէջ։ Յաղթել է և յաղթվել։ Եւ երկու դէպքումն էլ հասարակութիւնը օգտվել է գաղափարական կռուի արդիւնքներից։

Գրական, գաղափարական մաքառումը անհրաժեշտութիւն է։

Պէտք է մաքառել այն գաղափարների դէմ, որոնց հետ համաձայն չես, պէտք է անխնայ կռիւ մղել այն գրողի դէմ, որը սխալ մտքեր է տարածում իր գրուածքներով։

Դա մեր իւրաքանչիւրի սրբազան պարտաւորութիւնն է։

Քննադատութիւնը հասարակական կեանքի և գրականութեան հոգին է։ Եւ հրապարակական քննադատութիւնն է, որ բովագործում է, զտում ու մաքրում հասարակական զարգացման համար մտքեր ու ստեղծում տրամադրութիւններ։ Դա փրկարար, բեղմնաւոր և արդիւնաբար գործօն է։

Մենք՝ գրական գործողներս մշտապէս գտնվում ենք պայքարների ովկիանոսի մէջ և մենք ոչ միայն չենք կարող խուսափել նրանից, այլև պէտք է ամէն մի վայրկեան պատրաստ լինենք պայքարի համար։

Նոյն Ճավճավաձէի վերաբերութեամբ «Մշակ» լրագիրը առիթներ է ունեցել պայքար մղելու և նոյն իսկ խիստ լեզու բանեցնելու։ Մենք մեր բարոյական պարտաւորութիւնն ենք կատարել քննադատելով այն, ինչ որ վիճելի է, ինչ սխալ է մեր կարծիքով։

Նոյն վերաբերմունքն էլ պէտք է լինի դէպի ամէն մի խոշոր գրական կամ հասարակական խնդիր։

Դա կռւելու ազնիւ ձևն է, դա գաղափարական պայքար է։

Այդպիսի պայքարն ու կռիւը կրթական են, ուսանելի, անհրաժեշտ և պարտաւորական։

Եւ նոյն վրաց կեանքի մէջ միշտ եղել են Ճավճավաձէի կողմնակիցներ ու հակառակորդներ, որոնք մղել են մաքառումներ և յաճախ շատ խիստ ու կծու արտայայտութիւններով։ Բայց այդ բոլորը կատարվել է գրական զէնքով, ընտրական պայքարներով, ճառերով, ագիտացիաներով։

Իսկ այժմ։

Ներկայ անցողական շրջանի մթնոլորտում, երբ լուսաւոր երևոյթների հետ միասին յանկարծակի մթնացան հասկացողութիւնները չարի ու բարիի, թոյլատրելիի ու անթոյլատրելիի մասին, կարելի եղաւ և իրողութիւն դարձաւ մի այնպիսի վայրենութիւն, ինչպէս է գրական մարդու սպանութիւնը։

Եւ այսօր այդ վայրենութեանը զոհ է վրաց ազգային նշանաւոր բանաստեղծը։

Երևոյթը վրդովեցնող է։

Հասարակութիւնը ամէն օր հանդիսատես էր սպանութիւնների մի ամբողջ շարքի և տեսնում էր, թէ ինչպէս չնչին առիթներով վերջ է դրվում մարդկանց կեանքին։ Հասարակութիւնը տեսնում էր այդ ամէն օր, վրդովվում էր, յուզվում այդ սպանութիւններից, բայց աչքի ընկնող ձևով հանդէս չէին գալիս նրա կողմից ցասում ու սրտմտութիւն։

Վրաց ազգը այսօր ցասումի մէջ է։ Երբ խելագարութեան, թեթևամտութեան և մոլութեան զոհ դարձաւ այնպիսի խոշոր անձնաւորութիւն, ինչպէս է ազգային բանաստեղծը, ցնցվեց վրաց հասարակութիւնը, և նրա յուզմունքը դարձաւ մի ահեղ բողոք։ Յուղարկաւորութեան և թաղման ժամանակ արտասանված ճառերը, զանազան կողմերից տեղացող հեռագիրները այդ բողոքն են արտայայտում։

Սակայն միթէ այն հակառակորդները, որոնք մտածեցին և անգթաբար կատար ածեցին սպանութիւնը, կարծում են, թէ այդ սպանութեամբ նրանք որ և է խնդիր լուծեցին, որ և է յաղթութիւն տարան։

Որպիսի՜ մոլորութիւն։ Գիտակցութեան որպիսի՜ մթագնութիւն։

Դա պարտութիւն է և սարսափելի պարտութիւն։ Դա կատարեալ բարոյական սնանկութիւն է։

Խօսքի, գաղափարի ներկայացուցչի դէմ եղեռնական ամէն մի փորձ նրշան է ոչ թէ ույժի, այլ միայն բարոյական թուլութեան։ Սպանել գրողին՝ նշանակում է խոստովանել նրա ույժը, խոստովանել իր թուլութիւնը ու սնանկութիւնը։

Այդ մեծ քաոսի մէջ, որ ներկայումս պատել է Կովկասի ժողովուրդներին, իսկ նրանց թւում նաև հայերին, պէտք է կրկնակի և տասնակի քարոզել ու տարածել այն միտքը, որ վերջապէս պէտք է վախճան դրվի այն վայրենութիւններին, որոնք արտայայտվում են եղեռնագործութիւնների ձևով և որոնց տխրագին օրինակներից մէկն է վրաց ազգային բանաստեղծի սպանութիւնը։

Պէտք է սթափվել, պէտք է վերջ դնել ժողովրդական այդ դժբաղդութեան և խառնակութեան։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 7 սեպտ.: «Россія» լրագիրը, իր պաշտօնական բաժնում խօսելով Թէհրանում ռուսաց դեսպանի և մէջլիսի նախագահի գրագրութեան մասին, հերքում է այն լուրերը՝ թէ Ռուսաստանը անբարեացակամ և ագրեսիվ վերաբերմունք է տածում դէպի Պարսկաստանը։ Ռուսական դեսպանը, դիտաւորեալ կերպով, մէջլիսի նախագահի հետ նախապէս պայման կապելով, կազմել է յիշեալ գրութիւնը։ Նախագահը շնորհակալութիւն է յայտնում դեսպանին գրութիւնը կազմելու համար և, հաղորդելով, որ մտադիր է կարդալ այդ գրութիւնը մէջլիսում, խնդրում է աւելի բարեյաջող հետևանքների հասնելու նպատակով, մեղմացնել նրա վերջաբանի մի քանի արտայայտութիւնները, որը և դեսպանը կատարում է։

—Թէհրան (Րէյտէր)։ Մէջլիսում ազդեցիկ անդամները կրկին խիստ քննադատութեան ենթարկեցին կառավարութեան անգործունէութիւնը այն առիթով, որ Թիւրքիան խախտել է սահմանը, և յայտնեցին կառավարութեանը, որ դրութիւնը եթէ մինչև շաբաթ չը փոխվի, այն ժամանակ կը դիմեն ժողովրդին և կոչ կանեն նրան՝ կազմել կամաւորների զօրք։ Հայրենասիրական միութիւնների ներկայացուցիչները ջերմագին ողջունեցին առաջարկը։

Ատրպատականի ազգաբնակութեան մէջ շատ դժուարութեամբ է հանդարտութիւնը պահպանվում։ Յուզմունքը ուժեղանում է։

—Թէհրան (Րէյտէր)։ Ուլէմները, որոնք մինչև օրս գործում էին սիւննիների հետ աւելի սերտ համաձայնութիւն կապելու համար և որոնք սուլթանի անունը մտցրել էին ուրբաթ օրվայ աղօթքի մէջ, այժմ ամենից աւելի են յարձակվում սուլթանի վրա սահմանագլխի դէպքերի առիթով։

—Թէհրան (Րէյտէր)։ Պարսից արտաքին գործերի մինիստրութիւնը մէջլիսի զաղտնի կոմիտէտին մի յուշագիր ներկայացրեց, որով բացատրում է անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը, նոյնպէս պարսից կառավարութեան՝ ռուսաց և բրիտանական դեսպանների հետ միասին։

—Թէհրան (Սեփական թղթ.)։ Ի նկատի ունենալով, որ թիւրքական զօրքերի առաջխաղացումը կանգնեցնելու միջոցների վերաբերութեամբ մինիստրների պատասխանը գոհացուցիչ չէ, գլխաւոր մուշտէիդ Աղա-Սէիդ-Աբդուլլան մէջլիսում մի հայրենասիրական ճառ արտասանեց, խոստանալով ժողովրդին հրաւիրել սուրբ պատերազմի, եթէ կառավարութիւնը չը կարողանայ պաշտպանել հայրենիքի իրաւունքները։ Ճառը յարուցեց բուռն խանդավառութիւն, բայց և այնպէս անդամներից մի քանիսը մատնանշեցին, որ ժողովուրդը առանց զէնքի, առանց փողի և առանց իսկական զօրքի ոչինչ չէ կարող անել։

Անջումանների 25 ներկայացուցիչները Բէհարիստանում սպասում են, թէ ինչ վախճան կունենան ժողովրդական պահանջները։

Ի նկատի ունենալով, որ Պարսկաստանում խօլերա է երևացել, պարսից կառավարութիւնը Աստարայում հինգ օրվայ կարանտին է նշանակել նաւերի համար։ Ցամաքային սահմանագլխում նշանակել է անցնելու կէտեր՝ Ջուլֆայում, Խուդաֆէրինում, Աստարայում և Կուչանում, արևելեան սահմանում։

—Թէհրան (Սեփ. թղթ.)։ Աթաբէգ-Ազամի սպանութեան օրից երկրի իրերի դրութիւնը զգալի կերպով վատանում է։ Ըստ երևոյթին իշխանութիւնը իրանց ձեռքն են ձգում անջումանները՝ խառնվելով կառավարութեան բոլոր գործերի մէջ։ Սպասալարի մզկիթներում երկու օր է իրար ետևից ճառեր են արտասանվում, որոնցով բացէ ի բաց գրգռում են ազգաբնակութիւնը Շահի իշխանութեան դէմ. հռետորներից մի քանիսը ապացուցանում են, որ օգտակար կը լինի հրաւիրել շահզադէ Զիլլի-սուլթանին։

—Կ. Պօլիս (Բիւրօի թղթ.)։ Մօնաստիրի վիլայէթի հիւպատոսների հաղորդագրութիւնը ցոյց է տալիս, որ յունական հրոսակախմբերի և կոմիտէտների գործունէութիւնը բաւական թուլացել է։ Այդ բացատրվում է գեներալ-տեսչի և քաղաքացիական գործակալների վիլայէթում կատարած շրջագայութիւնով, նոյնպէս և Թիւրքիայի նախազգուշական միջոցներով։

—Կ. Պօլիս։ Բալկանեան գործերի համաձայնութիւնը ստորագրող մեծ պետութիւնների դեսպանները Բ. Դրանը ներկայացրին մի յուշագիր, որի մէջ, մատնանշելով որ Սալօնիկի մօտ յունական հրոսակախումբը սպանել է բուլղարներ, խորհուրդ են տալիս ձեռնարկել այն միջոցների կատարմանը, որ առաջարկել են Սալօնիկում ռուսաց և աւստրո-ունգարական հիւպատոսները։

—Կ. Պօլիս (Բիւրօի թղթ.)։ Գեներալ-տեսուչ Հիլմի-փաշան քաղաքացիական գործակալների հետ միասին շրջագայեց Մօնաստիրի վիլայէթի հարաւային մասը, այցելեց բուլղարական այն գիւղերը, որոնք ենթարկվել էին յունական հրոսակախմբերի յարձակմանը, սպանեաց մահմեդական և յունական ազդեցիկ մարդկանց ներկայացուցիչներին դատարանով և աքսորով, եթէ նրանք կրկին կը շարունակեն մասնակցել հրոսակախմբերի յեղափոխական կոմիտէտի գործունէութեանը։ Կոմիտէտային շարժման երկու գլխաւոր ղեկավարները և յունական ագիտատօրները աքսորված են Կաստօրիայից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փոխարքան հաստատել է Թիֆլիսի նահանգապետի ներկայացրած կարգը պատուիրակների—Թիֆլիսի և Բօրչալուի գաւառների քաղաքային ընտրողների համագումարի երեք բաժանմունքների մէջև, այսպէս. երկու պատուիրակ առաջին բաժնի համար, և երեքական—երկրորդ և երրորդ բաժինների համար։ Ընդ սմին Թիֆլիսի գաւառի քաղաքային ընտրողները միանում են 3-րդ բաժնին, իսկ Բօրչալուի գաւառի քաղ. ընտրողները—1-ին։ Ինչ վերաբերում է ռուսաց ազգաբնակութեան քաղ. ընտրողների ընտրութիւններին, Փոխարքան արգելք չը գտաւ թոյլատրել յիշեալ ընտրութիւնները կատարել մի ժողովում։

—

Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է քաղաքային վարչութեանը միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի այն անձինք, որոնց անունները միաժամանակ մտցրած են հողատէրերի և քաղաքային ընտրողների ցուցակում, չը մասնակցեն երկու համագումարներում, այլ ընտրեն երկու համագումարներից մէկն ու մէկը։

—

Փոխարքայի դիւանատան վերատեսուչը նահանգապետներին, զինւորական նահանգապետներին և Բագուի քաղաքապետին ուղարկել է հետևեալ հեռագիրը. «Փոխարքան առաջարկում է ղեկավարվել առ այժմ այն ինստրուկցիայով, որ հաստատված է ներքին գործերի մինիստրութիւնից օգոստոսի 27-ին, և նոյն թւին հրատարակած և «Кавказъ»-ի № 189-ում տպած հրահանգով։ Առանձին թերթերը կուղարկվեն շուտով»։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Սահմանադիր ռամկավարների էստօնական խմբակի որոշումը։ Սահմանադիր ռամկավարների էստօնական խմբակը, ծանօթանալով էստօն ընտրողների տրամադրութեան հետ, որոշել է երկրորդ կուրիայի ժամանակ Պետական Դումայի անդամութեան համար պաշտպանել Պ. Ն. Միլիւկովի, Ի. Վ. Հէսսենի, Ֆ. Ի. Րօդիչեվի, Պ. Բ. Ստրուվէի և Ն. Ն. Կուտլերի թեկնածութիւնը։ Պետերբուրգի էստօնները իրաւունք ունեն մասնակցելու միայն երկրորդ կարգի ընտրութիւնների ժամանակ։ Առաջին կարգի ընտրողների թւում չը կայ և ոչ մի հատ էստօն։ Յոյս չունենալով երրորդ Պետական Դումա ուղարկելու իրանց յատուկ ազգային թեկնածուն, որովհետև ընտրական նոր օրէնքը գերակշռութիւն է տալիս գերմանացիներին, Պետերբուրգի էստօնական խմբ[ակը]

որոշել է քաղաքային կոմիտեի միջոցով դիմել ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեին խնդրելու, որպէս զի կուսակցութեան անդամները 3-րդ Պետական Դումայում իրանց վրա առնեն էստոն ազգաբնակութեան շահերի պաշտպանութիւնը: Էստոնական խմբակը, ծանօթանալով սահմ.-ռամկավար կուսակցութեան պարլամենտական ֆրակցիայի գործունէութեան հաշուետւութեան հետ, որոշել է հաւանութիւն տալ այդ գործունէութեանը, որի մասին հաղորդել կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեին: Յիշեալ խմբակը հաւանութիւն է տուել կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեի գործունէութեանը եւս: («Р. В.»)

Մոսկվայի ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան քաղաքային կոմիտեի որոշումը.— Սեպտեմբերի 3-ին ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան քաղաքային կոմիտեն իր նիստում որոշել է պլեբիսցիտի ենթարկել Պետական Դումայի անդամութեան համար առաջին կարգի ընտրողների մէջ Ն. Աստրովի, իշ. Պաւել Դոլգորուկովի, Դուխովսկու, Կիշկինի, Չելնօկովի և Շչեպկինի թեկնածութիւնը, իսկ երկրորդ կարգում՝ Բաժէնովի, Կիզեվետերի, Մակլակովի, Մանդելշտամի, Տեսլենկոյի և Շչեպկինի թեկնածութիւնը: Նիստում քննվել են և ուրիշ տեխնիքական հարցեր պլեբիսցիտի համար բլանկներ ուղարկելու ձևի և եղանակների մասին:

ՃԱՎՃԱՎԱՁԷԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Վաղուց Թիֆլիսը չէր տեսել այնպիսի գրանդիօզ և համաժողովրդական թաղումն, ինչպէս վրաց բանաստեղծ՝ սպանված իշխան Իլիա Ճավճավաձէի թաղումը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, սեպտեմբերի 9-ին: Իր հանդիսաւորութեամբ, շուքով, իր ընդհանուր-ժողովրդական ոգով, իր պսակների քանակութեամբ այդ թաղումը գարթեցնում էր Գրիգոր Արծրունու թաղման յուշերը:

Կարելի է ասել, որ ամբողջ Վրաստանը, Կոլխիդան ոտքի էր կանգնել և համախմբվել էր Թիֆլիսում իր բազմազան և բազմաթիւ պատգամաւորութիւնների միջոցով. ամբողջ Վրաստանը լացում և ողբում էր կիրակի օրը և այդ լաց ու կոծի, այդ ողբերի մէջ թնդում էին անէծքի, անաթեմայի աղաղակներ այն չարագործների գլխին, որոնք կորեցին Վրաստանի ամենամեծ զաւակի և բանաստեղծի կեանքի թելը: Հարիւրաւոր հեռագիրների մէջ, որոնք սկսեցին տեղալ սպանութեան օրից Վրաստանի զանազան անկիւններից և Ռուսաստանի ու Կովկասի այն բոլոր տեղերից, ուր վրացիներ են բնակվում, արտայայտվում էին վրաց ժողովրդի անհուն վիշտը և կսկիծը. «մի՞թէ Ճավճավաձէին սպանողը վրացի մայր է ծնել. ոչ, ոչ, այդ անկարելի է»— կոծում էին տասնեակ հեռագիրներ. «ամօթ և նախատինք մեզ, վրացիներիս, որ սպանեցինք մեր հայրենիքի ամենամեծ զաւակին»—ողբում էին ուրիշ տասնեակ հեռագիրներ:

Եւ կարծէք այդ ամօթը, այդ արատը սրբելու և ցոյց տալու համար, որ վրաց ժողովուրդը անմասն է այդ ոճրագործութեան մէջ, որ նա գիտէ իր մեծ գործիչներին յարգել և փառաբանել, վրաց հասարակութիւնը իր բոլոր ճիգը թափեց, որ թաղումը կատարվի ամենամեծ փառքով ու շուքով, որի նմանին դեռ չէ արժանացել մինչև այսօր ոչ մի վրացի գործիչ և գրող:

Եւ այդ կատարեալպէս աջողվեց, մանաւանդ որ հրաշալի եղանակն էլ իր կողմից նպաստեց, և Թիֆլիսը կիրակի, սեպտեմբերի 9-ին, տեսաւ մի այնպիսի թաղումն. որ երկար չի ջնջվի նրա բնակիչների յիշողութիւնից: Եւ ոչ միայն վրաց ժողովուրդը, վրաց հասարակական և ազգային հիմնարկութիւնները, վրաց մամուլը, այլ և օտարազգի ժողովուրդը, օտար—ռուս, հայ, մուսուլման, հրէայ հաստատութիւնները, մամուլը այդ օրը մատուցին իրանց յարգանքի առհաւատչեան վրացի մեծ բանաստեղծի աճիւնին:

Անհնարին է մեզ նկարագրել թաղման ամբողջ հանդէսը և առաջ բերել ցուցակը բոլոր պսակների, որոնց թիւը 87-ից հասել էր 230-ի. անհնարին է մեզ թւել մի առ մի բոլոր պատգամաւորութիւնների, ներկայացուցչութիւնների անունները և արտասանած ճառերի բովանդակութիւնը: Պէտք է ասենք, որ կարգապահութիւնը օրինակելի էր և տասնեակ հազարաւոր ամբոխը միջնադէպի և կարգի խանգարման ոչ մի դէպք չընծայեց:

Առաւօտեան ժամը 8-ին Սիոնի տաճարում սկսվեց պատարագը, իսկ ժամը 10-ին թաղման կարգը կատարվեց տաճարում, ներկայութեամբ պատգամաւորների: Ապա թափորը հետևեալ կարգով սկսեց շարժվել դէպի հանգուցեալի վերջին հանգստարանը: Նրա մի ծայրը Սիոնի առաջ էր և միւս ծայրը հասնում էր Երևանեան հրապարակը, ուր ամենից առաջ երևացին մամուլի ներկայացուցիչները, հանգուցեալի մերձաւորները, յետոյ Թիֆլիսի համքարները իրանց դրօշակներով և պսակով. հետզհետէ կարգով գալիս էին պատգամաւորութիւնները իրանց պսակներով, այն է՝ պատգամաւորները և ներկայացուցիչները 1) Թիֆլիսի գործակատարների ընկերութեան, 2) մանր առևտրականների փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան, 3) «Գէօրգի» ընկերութեան, 4) «Զմօրա» ընկերութեան, 5) «Կախեթիա» ընկերութեան, 6) Գօրու գաւառի կալուածատէրերի ընկերութեան, 7) վրաց զանազան մասնաւոր դպրոցների և գիմնազիաների, 8) երդուեալ հաւատարմատարների ընկերութեան, 9) Կովկասի գիւղատնտեսական ընկ., 10) վրաց բարեգործական ընկ., 11) վրաց ֆիլարմօնիական և օպերային արտիստների ընկ., 12) վրաց դրամատիկան ընկ., վրաց դրամատիկան խմբի արտիստների, հայոց դրամատիկան ընկերութեան, 13) ուսման կարօտներին օգնող ազնուականների ը՚կ., 14) գիւղացիների և բանւորների, 15) Թիֆլիսի ազնուական հողային բանկի, Թիֆլիսի գիւղատնտ. փոխադարձ վարկի ընկ. և ուրիշ կրէդիտային հաստատութիւնների, 16) Թիֆլիսի և կովկասեան ուրիշ քաղաքների ինքնավարութիւնների, 17) Թիֆլիս և Քութայիս նահանգների ազնուականութեան, 18) վրացիների մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկ., 19) վրաց, հայոց, ռուսաց և Թուրքաց մամուլի, ի գլուխ ունենալով վրաց յայտնի հրապարակախօս Ակակի Ծերեթելուն (հայ մամուլի կողմից ներկայացուցիչներ ունէին «Մշակը», «Աբօրը» և «Խաթարալան»), 20) հանգուցեալի ազգականները և տիկնայք, 21) հայոց և մուսուլման հոգևորականութիւնների, 22) օրթօդօքս հոգևորականութիւնը, ի գլուխ ունենալով Լէօնիդ եպիսկոպոսին: Դրանից յետոյ բերվում էր սգակիր կառքի վրա դրված հանգուցեալի դագաղը: Երգեցողութիւնը և տխուր երաժշտութիւնը կատարում էին գիմնազիստների և այլ դպրոցների աշակերտական խմբերը: Պսակների մէջ, որոնց ընդհանուր արժողութիւնը 10,000 րուբլի է գնահատված (կային բազմաթիւ արծաթեայ պսակներ), աչքի էին ընկնում գիւղացիների (ամբողջովին ցորենի հասկերից հիւսված) և վրացի կանանց պսակները:

Թափորը, հասնելով Երևանեան հրապարակը, կանգ առաւ վրաց քարվանսարայի (Նախկին Արծրունու) առաջ, ուր կատարվեց հոգեհանգիստ և մի արտասանախօսն, զգացված ճառ խօսեց վրաց բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին. ապա առաջ գնալով Գօլովինսկի պրօսպէկտով, մտաւ Ճավճավաձէի փողոցը և Մեծէվյա փողոցով անցաւ Դաւիդի հրապարակը, որտեղից դագաղը ձեռքերի վրա տարվեց ս. Դաւիդի վանքը, ուր և ամփոփվեց մարմինը յատուկ դամբարանի մէջ:

Թաղման հանդէսին ճառեր խօսեցին. Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Վ. Չերքեզով, Քութայիսի քաղաքագլխի տեղապահ Պանցխավա, Մցխեթի՝ ռուս կանանց դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, «Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթար, Գելաձէ, Պշավելի, Բչխելաձէ, Ցքվիտաձէ և ուրիշներ, մօտ 30 անձ:

Եւ այդպէս յաւիտենական խաղաղութեան մէջ մտաւ վրաց ազգի ամենամեծ բանաստեղծը, որի քնարի լարերը դեռ երկար կը թրթռացնեն Վրաստանի զաւակների սրտերը, և որը այսուհետև պատկանում է պատմութեան:

Վրաց ազգը, սեպտեմբերի 9-ին, ապացուցեց, որ ինքն էլ հայոց ազգի նման գիտէ փառաւորապէս թաղել իր գործիչներին...: Տեսնենք արդեօք գիտէ՞ նա յարգել և նրանց, յաւերժացնելով իր ամենամեծ զաւակի յիշատակը որևէ մշտական ակտով, մի լուսաւորական կոթողով, թէ՞ այդ դէպքում էլ հետևելու է հայերին, որոնք այնքան շուտ մոռանում են իրանց փառաւորապէս թաղած գործիչներին:

Հ. Ա.

«Закавказье» լրագիրը հաղորդում է իշխ. Ի. Գ. Ճավճավաձէի մասին հետևեալը.

«Հասարակութեան յուզված խիղճը հանգստացնելու համար պարտք ենք համարում յայտարարել, որ զազրելի յանցանքի բացման թելը արդէն գտնված է, ում ձեռքին հարկն է: Բանտարկված է, բացի կառապան Թէդօ Լաբաուրիից, Սագուրամօ գիւղի բնակիչ Գիգօլ Մօզղրիշվիլին:

—Իշխ. Օլգա Գուրգէնևնա Ճավճավաձէն սկսել է ուշքի գալ: Իր ամուսնու մահվան մասին նա առ այժմս ոչինչ չը գիտէ:

Ծառայ Եակով Տօրաշվիլին, որը սպանվեց Ի. Ճավճավաձէի հետ, թաղված է Սագուրամօյում անցեալ կիրակի: Ինչպէս պատմում են գիւղացի հովիւները, որոնք Արագվայի միւս ափից տեսել են յարձակման տեսարանը, Եակովը յամառ դիմադրութիւն է ցոյց տուել յարձակվողներին և այդ պատճառով 23 վէրք է ստացել: 1905 թ. յուլիսի 5-ին նոտար Ցինամզղվարովի մօտ կազմված կտակի համաձայն (պատճէնը պահված է գրագիտ. տարածող ընկերութեան դիւանատանը) Ի. Գ. Ճավճավաձէն թողել է անձնական ջանքերով ձեռք բերած շարժական և անշարժ կայքեր ցմահ իր ամուսնուն, իսկ այնուհետև գրագիտութիւնը տարածող ընկերութեանը (տունը Անդրէևսկի փող., Սագուրամօյի կալուածքի լաւագոյն կէսը, որը իշխանը գնել է 9000 ր., և այլն): Իսկ միւս ցեղական կալուածքը կտակված է ժառանգներին:

—Ի. Գ. Ճավճավաձէի դագաղի վրա դրված էին մօտ 200 պսակներ, մօտաւորապէս 10,000 րուբլու: Այդ պսակները կը տարվեն գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան մօտ պահելու համար:

Հանգուցեալ բանաստեղծը միշտ հակառակ էր պսակների համար արված ծախքերին (բանաստեղծ Ռաֆայէլ Էրիստովի թաղման ժամանակ նա այդ առիթով առանձին կոչ արեց ժողովրդին) և առաջարկում էր նուիրել կրթական նպատակների ծառայող զանազան ֆոնդերի համար:

Վրաստանը չը կարողացաւ զսպել իրան իր սիրելի բանաստեղծի դագաղի վրա պսակներ դնելուց, բայց միևնոյն ժամանակ նա խոշոր գումար է յատկացնում հանգուցեալի յիշատակին կրթական կարիքների համար: Այդպէս, օրինակ, քութայիսցիները թոշակ են հաստատում համալսարանում, մարգանեց արդիւնաբերողները յատկացնում են տարեկան 10,000-ական րուբլի գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան տրամադրութեան տակ, բաթումցիները, վլադիկավկազցիները և ուրիշները հիմնում են թոշակներ դպրոցներում, գրագիտութիւն տարածող ընկերութիւնը մտադիր է բանալ մի շարք դպրոցներ նրա անունով, և այլն»:

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրոնցով-Դաշկովը դիմել է ֆինանսների մինիստր Կոկովցեվին, միջնորդութիւն յարուցանելով, որ թոյլատրվի արտաքոյ կարգի ծախսերի համար նոր կրեդիտ բաց թողնել: Այդպիսի ծախսերի համար ամեն տարի նշանակվում է 100 հազար րուբլի: Բանից դուրս է գալիս, որ յեղափոխական շարժման զարգանալով այդ գումարը բոլորովին չէ բաւականանում, և, ինչպէս հէնց ինքը կոմսն է հաղորդում, այդ գումարի անբաւարար լինելը երևան եկաւ իր Թիֆլիս գալուց անմիջապէս յետոյ: Հէնց այն ժամանակ էլ՝ 1905 թւականին յաւելեալ կրեդիտ բաց թողնվեց 75 հազար րուբլի, իսկ 1906 թւականին 100 հազար րուբլի: Կոմսի դիմումից յայտնվում է նոյնպէս, որ, ծախսերի բոլոր հնարաւոր կրճատումներով հանդերձ, բաց թողնվող բացառիկ կրեդիտը այս տարի էլ չէ կարող բաւականանալ, որովհետև այն բոլոր երևոյթները, որոնք այդ կրեդիտի յաւելումն են առաջացրել, թէև աւելի փոքր չափով, բայց դեռ շարունակում են գործել, և երկրի նշանաւոր մասում դեռ էլ չեն կարող վերացվել ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետութիւնները: Այդ պատճառով էլ կոմս Վօրոնցով-Դաշկովը ստիպված է խնդրել, որ իր տրամադրութեան տակ բաց թողնվող բացառիկ գումարը այս տարի աւելացվի դարձեալ 50 հազար րուբլիով 10 միլիոնի ֆոնդից: Այս անգամ ֆինանսների մինիստրը հնարաւորութիւն չը գտաւ Փոխարքայի միջնորդութեանը բաւարարութիւն տալու և իր զեկուցման մէջ մինիստրների խորհրդի նախագահին նոյնիսկ կասկած յայտնեց այդպիսի նշանաւոր գումար բաց թողնելու անհրաժեշտութեան մասին, ուստի նա իր համար պարտականութիւն համարեց՝ հաղորդել մինիստրների խորհրդի նախագահին, որ Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայի տրամադրութեան տակ բացառիկ ծախսերի համար այժմ բաց են թողնվում այնպիսի չափազանց նշանաւոր միջոցներ, որոնք գերազանցում են այն բոլոր գումարների քանակը, որ նշանակված է այնպիսի գեներալ-նահանգապետների համար, որոնց կառավարած կայսրութեան մասերը իրանց տարածութեամբ Կովկասից փոքր չեն: Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքային բացառիկ ծախսերի համար նախկին սովորական 115 հազար րուբլու գումարից զատ 1905 թւականի մայիսի 22-ի բարձրագոյն ուկազի համաձայն գաղտնի ծախսերի համար նշանակված է ոստիկանական մասի վերաբերեալ 100 հազար րուբլի տարեկան, ուստի Փոխարքայի անձնական տրամադրութեան տակ թողնված ընդհանուր գումարը ներկայումս հասնում է 215 հազար րուբլու տարեկան: Գործը անցել է մինիստրների խորհրդի քննութեանը: («Рѣчь»)

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

II

Դժուար թէ ներկայումս գտնվի խելքը գլխին մի անձնաւորութիւն, որ հասկացած չը լինի հաւաքական ոյժերով գործելու օգտակարութիւնը: Այս ձևով գործելու առաւելութեան ամենաակներև օրինակները կարելի է տեսնել առևտրա-արդիւնաբերական ասպարէզում. ձեռնարկութիւններ, որոնք միանգամայն անհատների ոյժերից և միջոցներից շատ ու շատ բարձր են, կատարվում են բազմաթիւ փոքրիկ միջոցների և ոյժերի միատեղ գործակցութեամբ. վերցրէք օրինակի համար երկաթուղիների, տրամվայների, խոշոր նաւթային ձեռնարկութիւնների, մանաւանդ բանկային հիմնարկութիւնների հաշիւները և ամենուրէք կը տեսնէք, որ այդ ձեռնարկութիւնները կազմված են հազարաւոր բաժնետէրերի փոքրիկ լումաներից: Իսկ թէ այդպիսի խոշոր ձեռնարկութիւնները որքան են նպաստում այն երկրի, ուր նրանք գործում են, առաջադիմութեան, կարծում ենք, որ դուրս է մի որևէ կասկածից:

Մեր երկրում հաւաքական և ընկերական ոյժերով գործելու անդրանիկ և աջող փորձեր արել են բանկային ձեռնարկութիւնները. նրանք ահագին տոկոսներ վճարելով իրանց փայատէր ընկերներին, իբրև դիվիդէնտ, միևնոյն ժամանակ խոշոր զարկ են տուել մեր երկրի տնտեսական-արդիւնաբերական և առևտրական զարգացման, առանց որոնց դժուար թէ մեր կեանքի մտաւոր և բարոյական զարգացումը կարողանար խոշոր թռիչքներ անել: Բանկային հաստատութիւնների կատարած խոշոր դերը նկատելով մեր երկրի կենտրոններում, չէ կարելի ամեն կերպ չը յանձնարարել մեր գաւառական փոքրիկ քաղաքներին էլ շտապել հիմնել իրանց մօտ այդպիսի բանկային հաստատութիւններ յարմարեցրած տեղական կարիքներին, (օրինակ այդպիսի հաստատութիւններից ամենայարմարագոյնը փոխադարձ վարկի հաստատութիւններն են), ուր կարողանային մասնակցել նաև արհեստաւորները և գիւղացիները: Այս հաստատութեան շնորհիւ կարելի կը լինէր միանգամայն արմատախիլ անել վաշխառութիւնը, հնարաւորութիւն տալ արհեստաւորին և գիւղացուն էժան կրեդիտ բանալ և այդ փողերով կատարելագործված պիտանի գործիքներ ձեռք բերել և ճոխացնել իրանց ձեռնարկութիւնները: Այսպիսի հաստատութիւններից միանգամայն զուրկ են Ախալցխա և Ախալքալաքի գաւառները, ուր կարիքները ահագին են, իսկ բաւարարութեան յոյս—ոչ մի տեղից:

Հրաւիրում ենք յիշված գաւառների ինտելիգենտ առաջադէմ ոյժերին, տեղական միջոցների տէր անձանց հետ միասին, շտապել հիմնելու փոխադարձ վարկի ընկերութիւններ, որոնց կարիքը մեծ է և օգուտը ակներև, և այդպիսով խոշոր զարկ տալ տեղական արդիւնաբերութեան և առևտրականութեան:

Ժամանակ է մեզ էլ սովորելու փոքրիկ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Ի՞նչ ենք մենք այսօր տեսնում մեր գիւղական կեանքում:

Գրագիտութիւնը, օրէնքների ծանօթութիւնը, պետական լեզուն գիտենալը, խելքը, հարստութիւնը, հետևաբար և ոյժը գիւղական արտօնեալ դասակարգի սեփականութիւն են միայն: Այդ է պատճառը, որ շատ պայմաններում ուզենաս-չուզենաս պէտք է հարուստ համփաների գիրկը ընկնես: Ուրիշ ճար չը կայ:

Կան գիւղական այդ ազդեցիկների մէջ բարեմիտ անձեր, բայց ճիշտ է և այն, որ գիւղական բոլոր տեսակի զզուելի ու այնպէս ասած խարդախ գործերի տոն տուողը ու վերահասու պահապանը նորից ազդեցիկների շրջանից է լինում: Գիւղերում տեղի ունեցած բոլոր սարսափները, սպանութիւնները, կաշառակերութիւնները, գողութիւնները, կանանց բռնաբարութիւնները բռունցքների շուաքի տակով են անց կենում: Առանց նրանց գիտութեանը մազն անգամ տեղից չէ շարժվում. իսկ կատարվելուց յետոյ, այդ միևնոյն «մասնով խաղացրած» գործերումը հաշտարար միջնորդի դեր է ստանձնում: Դրանով նրանք ամենից առաջ դրամական մեծ օգուտներ ունեն և յետոյ հեղինակութիւն են ձեռք բերում:

Դիցուք հարկահանը կամ տանուտէրը փող է կերել կամ զեղծում է կատարել: Ժողովուրդը հաւաքվել է քննութիւն կատարելու կամ հաշիւ պահանջելու: Բաւական [illegible] նա իր թաղի կամ մահլի աչքի ընկ[illegible]ին մի աչքով անի, մի «ոսկոր» (կաշառք) խոստանայ. այլ ևս նա ընդ միշտ ազատվեց պատասխանատուութիւնից, ժողովրդի արդար զայրոյթից: Բռունցքը իսկոյն ոտի կը կանգնի և արգելք կը հանդիսանայ քննութեանը:

Մի ուրիշը աւազակութիւն է արել, մարդ է սպանել, խոտի դէզ է կրակել, մի աղքատի կնոջ կամ հարսի է բռնաբարել, և բոլորը տեսել են. բաւական է, որ նա նախապէս մի քանի խոստանայ բռունցքին, նրա «կատարը քաղցրացնի», այնուհետև որ աշխարհը թափի վկայութիւն տալու, թէ նա է իսկական մեղաւորը, մեր աչքով ենք տեսել—էլի ճար չը կայ: Աւազակը արդարացվում է:

Ուրիշ օրինակներ. դիցուք գիւղի տաւարածալս գայլերից մէկը խնամակալ է դառել որբերի և նրանց բոլոր կարողութեանը բանի կամ կեղծած թղթերով ու վկայութիւններով տիրացել է (որ յաճախ է պատահում). այդ բոլորի հանդէպ, բաւական է մի կամ երկու ոսկրամոլ տուզի բերանումը մի-մի ոսկոր գցել, և նրանք ընդունակ են լռեցնել ամենայն անդորրութեամբ ազգականներին, որ «մածունը սև է»...

Այս բոլորը դեռ յանցաւորների են արդարացնում: Հապա որքա՜ն յաճախ զանազան նեղ անձնական քինախնդրութիւնների համար այդ միևնոյն յանցանքները իսկական աւազակների վրայից հանելով, միանգամայն անմեղների վրա են ձգում, նրանց սոսկալի պատիժների և տուգանքների ենթարկում, իսկ աւելի պատասխանատու յանցանքներում՝ կեղծ վկայութիւն տալիս և իշխանութեան ձեռքը մատնում:

Իսկ ինչ վերաբերում է գիւղական վամպիրների կողմից սուտ վկայութիւն տուողներին, չէ՞ որ նա հէնց այդ միևնոյն «յետին նպատակների համար» իր ձեռքի տակ որոշ մարդիկ ունի: Եւ ինչու համար աղքատին մի կտոր «չոր հաց» չը տուող գիւղի աղան գիշեր ու ցերեկ փարթամ խնջոյքների ու համեղ խորտիկների է արժանացնում այդ տեսակ մարդկանց: Չէ՞ որ նա, առանց իր գծած հաշիւների, իր հօրը կոպէկ չէ ուտացնում...

Թող չը զարմանայ ընթերցողը, եթէ ասեմ, թէ հայ գիւղական կալուածատէր բռունցքը իր հողային և առ հասարակ ամեն տեսակ հարկերի և համայնական ծախսերի չորրորդ մասն էլ չէ վճարում: Բաւական է, որ նա մի քանի կոպէկ փող ձգի լիրանից ոչ պակաս անպիտան գիւղական գրագիրների և հարկահանների գրպանը, այդ մարդիկ ընդունակ են, ի պատիւ իրանց աղա հարուստներին, նրանց հարկն էլ ծածուկ կերպով աղքատների, անզգամների հարկի վրա գցել: Ի՞նչ անի խեղճ աղքատը: Շատ էլ գանգատվեց, թէ «ինչու տարեց-տարի իմ հարկը աւելացնում էք, իսկ աղա ինչ կամ այն-ինչ պալատի հարկը պակասեցնում», բ՞ն է լսողը: Քի՞չ են այդպիսի արդար բողոքների օրինակներ:

Այժմ մեր գիւղերում սովորական երևոյթ է դարձել, որ գիւղական բռունցքը, մի զարմանալի ճարպկութեամբ, աղքատի սեփական դրամական միջոցներով նրանից փող է կորզում: Եւ ահա թէ ինչպէս: Գիւղական այդ անպիտան հարկահանը, հարուստներից չը կարողանալով կամ ուզելով երկիւղ կրելով արքունական հարկը պահանջել, անամօթաբար ստիպված է լինում իր տրամադրութեան տակ գտնվող ոստիկանական ոյժը միմիայն աղքատների, այրիների, որբերի և «քեռմակ չունեցող» անձանց վրա գործ դնել, որոնք չը դիմանալով սարժանտներին, չաուշների վանդալական յոշոտումներին, մարակների՝ ստիպված էլի գիւղի աւազակ հայրերի ճանկն են ընկնում: Ի՞նչ անեն, երբ «քոռ կոպէկ» չէ ճարվում գրպաններում: Այդ դէպքում, հարուստը, առանց մի կոպէկ փող վճարելու հարկահանին, աղքատի հարկի պատասխանատուութիւնը իր վրա է վերցնում, իսկ ինքը ի հարկէ փոխատու կերպով 40—50% է գալիս այդ երևակայական հարկի պատասխանատուութեան փոխարէն: Այդպիսի հարկերի հաշիւները հարուստները յաճախ տարիներ ձգձգելով՝ ահագին գումարներ են աւելացնում «առ և ոչինչ»: Մինչև անգամ այդպիսի աղքատի հարկերի՝ խիստ հաւաքելու ժամանակ, առանց էլի իրանց գրպաններից փող դուրս հանելու, ամբողջ համայնքի անունով այժմս նրանք տակաւով փողեր են վերցնում և ապառիկ հարկերը լրացնում: Ի՞նչ ճարպիկ խաղեր աչքի չեք ճարի հայ գիւղերում...

Իսկ ինչ վերաբերում է հարուստների սասանելական տոկոսիքներով տուած փողերի զանձմանը, դա ամենահեշտ միջոցն է: Կարելի է ասել՝ կոպէկ անգամ չէ կորչի: Մինչև 100 ր. գումարը՝ կարող են հարուստների «գրան չաւն» դարձած գիւղական դատաւորները վճռել: Նրանց վճիռը անցնում է տանուտէրի ձեռք: Այդ փողերի 10%-ը տանուտէրին է հասնում: Այդ է պատճառը, որ տանուտէրը յաճախ, ժամկէտի ընթացքում, ամենակարեւոր «գիւղական դատաստանով» անճարացած գիւղացու միակ «աղեղ տաւարը» կամ ձոթ ու փալասը, պարտէզը, այգին, տան կարի գերանները, քիրամիդը աժան գնով տոգի հանելով փողը վեր է առնում: Իսկ 100 րուբլուց աւելի մեծ դրամների զանգատը սուդերէն պրիստաւին է յանձնվում, որը ամենից առաջ իր ծախսը (կարծեմ 10 ր.) պարտատէրից վերցնելով նրա եղած չեղածը գրաւ դնում է և մի քանի օր ժամանակ է տալիս. եթէ նշանակած ժամանակամիջոցին չը վճարվի փողը, էլի իր ծախսը վերցնելով գալիս է և ճիշտ նոյն կերպն է վարվում, ինչ որ տանուտէրը...

Արամ Գիւրջեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, յուլիսի 20-ին

Երէկ Ամերիկայի հայ ժողովրդի կողմից հեռագրով Յովսէփ արքեպիսկոպոս Սարաջեանը յայտնում է մեր թեմակալ Եղնիկ արքեպիսկոպոսին, որ վերջինս միաձայն ընտրված է Ամերիկայի առաջնորդ: Այս լուրը ցանկալի էր երեւակայել թէ մեր սրբազանի և թէ ժողովրդի համար: Ի նկատի ունենալով, որ Ատրպատականի թեմակալութիւնը ամենադժուար և ամենապատասխանատու պաշտօն է ստանձնողի համար, առաւելապէս իր արտաքին և ուրոյն պայմանների պատճառով, որոնց համար մեծ համբերութիւն, տոկունութիւն և քաղաքագիտութիւն է հարկաւոր, մեր կարծիքով Եղնիկ արքեպիսկոպոսին յարմար է թողնել այդ թեմը: Նկատի ունենալով սրբազանի տարիքը, նպատակայարմար է յիշեալին մի այնպիսի թեմում լինել, ուր աւելի խաղաղ գործունէութիւն և աւելի նպաստաւոր յարմարութիւններ ու պայմաններ կան. այդ տեսակէտից Ամերիկայի թեմակալութիւնը սրբազանի համար չափված ձևված է, էլ առաւել որ այնտեղի ժողովրդի միաձայն ընտրելին է: Մեր մի քանի տողը թող վիրաւորական չը համարվի սրբազանի համար, որովհետև Ատրպատականի թեմը կառավարելը երբեք չէ կարելի արժանիքի չափ համարել՝ մի որ և է հոգևորականի համար: Շատ յայտնի հոգևորականներ մեր թեմի համար անյարմար [illegible] են եղել, որովհետև, ինչպէս ասացի, մեր թեմը բացառիկ թեմ է, ոչ նման սովորական թեմերին: Եթէ չենք սխալվում, սրբազանի

ուժերի խմբակցութեամբ խոշոր ձեռնարկութիւններ կատարելու։

Շիրին

ԽՈԼԵՐԱ

(Հեռագիրներ)

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Սեպտեմբերի 6-ին խոլերայով հիւանդացան 5 հոգի, մեռան երեքը։ Նահանգում համաճարակի սկզբից հիւանդացել են 262 հոգի, մեռել են 112-ը։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Սեպտեմբերի 6-ին հիւանդացան 14 հոգի, մեռան 6-ը։ Ֆորպօստում հիւանդացան 4 հոգի, մեռաւ մէկը. գաւառում հիւանդացել և մեռել են 5 հոգի։

ՊԷՆԶԱ։ Նարօվչատի գաւառում և երկու այլ տեղերում երևացել են խոլերայով հիւանդանալու 5 դէպք, որից 2-ը վերջացել են մահով։

ԿՈՍՏՐՈՄԱ։ Խոլերայի երևալու օրից նահանգում հիւանդացել են 103 հոգի, մեռել են 41-ը։

ԿԱԶԱՆ։ Հիւանդացան 2 հոգի, նահանգում 19 հոգի, մեռան 9-ը։

ՕՄՍԿ։ Երեք օրվայ ընթացքում հիւանդացան 21 հոգի, մեռան 16-ը, առողջացան 2-ը։

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Հիւանդացան 5 հոգի, մեռան 4-ը. Նահանգում համաճարակի սկզբից հիւանդացան 173 հոգի, մեռան 117-ը, բժշկվեցին 94-ը. կան 62 հիւանդ։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎ։ Խոլերա երևաց Զապլէնկում. հիւանդացան 5 հոգի, մեռան 4-ը։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Քաղաքում հիւանդացան 5 հոգի, մեռան 3-ը։ Նահանգում հիւանդացան 24 հոգի, մեռան 12-ը։

ՍԱՄԱՐԱ։ Հիւանդացան 11 հոգի, մեռան 4-ը։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ

Մենք մի պարտականութիւն ունենք կատարելու դէպի մեր ընթերցող հասարակութիւնը և դէպի հանգուցեալ Մուշեղ Տէր-Օհանեանի յիշատակը։

«Մշակի» ընթերցողները չեն մոռացել, որ այս տարվայ փետրվարի 16-ին Կրասնովօդսկում սպանվեց «Մշակի» թղթակից երիտասարդ Մուշեղ Տէր-Օհանեանը։

Լրագրական գործիչի և գրչի զինուորի սպանութիւնը չէր կարող իր վրա չը հրաւիրել հասարակութեան լուրջ ուշադրութիւնը և չը դրդել մամուլի ասպարէզում գործող անձանց զբաղվել այդ անօրինակ ոճրագործութեան բոլոր մանրամասնութիւնները երևան հանելու հարցով։ Եւ «Կովկասի մամուլի աշխատաւորների» ընկերութիւնը իր ձեռքն առնելով այդ գործը, դեռ մարտ ամսին ընտրել էր իր անդամների միջից մի մասնաժողով, բաղկացած մի հայից, մի ռուսից և մի վրացուց, որին և յանձնել էր հաւաքել մանրամասն տեղեկութիւններ այդ սպանութեան մասին։ Մասնաժողովը, կատարելով իր պաշտօնը, իր զեկուցագիրը ներկայացրել է ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովին, որի կայացրած որոշումը առանց նոր կոմենտարիաների և նկատողութիւնների առաջ ենք բերում այստեղ, առնելով „Тифл. Листокъ" լրագրից (22 մայիսի 1907 թ. № 103), որովհետև «Մշակի» դադարման պատճառով չը կարողացանք հրատարակել իր ժամանակին։

«Մայիսի 19-ին կայացաւ Կովկասի մամուլի աշխատաւորների ընկերութեան հիմնադիր անդամների ժողովը, նախագահութեամբ Մ. Զաքարի։ Առաջինը քննվեց փետրվարի 16-ին Կրասնովօդսկում կատարված «Մշակ» լրագրի թղթակից Մուշեղ Տէր-Օհանեանի սպանութեան հարցը։ Ընտրված մասնաժողովը ներկայացրեց ժողովին իր ձեռք բերած ամբողջ նիւթը և նաև իր եզրակացութիւնը, որով նա յայտնում է, թէ քննելով և ուսումնասիրելով ամբողջ նիւթը, նա եկաւ այն եզրակացութեան, որ Մ. Տէր-Օհանեանը սպանվել է իր այն թղթակցութեան համար, որի մէջ նա մերկացրել է «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան երևելի անդամներից մէկի աննախանձելի գործողութիւնները։ Ինչ վերաբերում է այն հարցին, ով և ում վճռով սպանվել է թղթակիցը, մասնաժողովը չէ եկել վերջնական և որոշ եզրակացութեան։

«Լսելով մասնաժողովի զեկուցումը, նաև ժողովին ներկայ եղողներից մէկի նոր կարևոր յայտնութիւնները, ժողովը երկարատև և ջերմ վիճաբանութիւններից յետոյ, առաւելութեամբ 12 ձայների ընդդէմ 7-ի և 2 ձեռնպահների, կայացրեց հետևեալ որոշումը.

«Ժողովը, լսելով զեկուցումը մասնաժողովի, ընտրված՝ քննելու այս տարվայ փետրվարի 16-ին Կրասնովօդսկում կատարված «Մշակ» լրագրի թղթակից Մ. Տէր-Օհանեանի սպանութեան հանգամանքները, ինչպէս և այդ գործի վրա նոր լոյս սփռող ժողովի անդամների յայտնութիւնները, եկաւ այն եզրակացութեան, որ թղթակցի սպանութիւնը կատարվել է «Մշակ» լրագրի այս տարվայ № 27-ի մէջ տպված թղթակցութեան համար, որի մէջ խօսվում է «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան Կրասնովօդսկում գործած բռնութիւնների մասին, և որ այդ սպանութեան մէջ մեղսակից է վերոյիշեալ կուսակցութիւնը,—և որոշեց արտայայտել իր խորին զայրոյթը գործողութիւնների այն եղանակի առիթով, որ արտայայտվում է բռնութեան և տերրորի մէջ ազատ խօսքի համար»։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թէև Թիֆլիսի բօրսան բացված է համարվում, բայց գործնականապէս նա չէ գործում ներկայումս յարմար բնակարան չունենալու պատճառով։ Մտադրութիւն կար բօրսայի գործողութիւնը բանալ այս ամսվայ սկիզբից, սակայն, ի նկատի առնելով որ Պուշկինեան փողոցում, փոխադարձ վարկի ընկերութեան այն տան մէջ, ուր վարձված է բնակարան բօրսայի համար, հիմնական վերանորոգութիւն է սկսված, նրա բացումը տեղի կունենայ հոկտեմբերի կէսերին միայն։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան ծառայողները մի առանձին մասնաժողով են ընտրել, որին յանձնարարված է անհրաժեշտ նիւթեր ժողովել և մի զեկուցում մշակել՝ Թիֆլիսում քաղաքային ծառայողների համար սպառողական խանութ բանալու մասին։ Մասնաժողովի անդամներ ընտրվել են պ. պ. Շահվերդով, Ճանազով, Շարաֆեան, Խարազով, Խախանով, Րօխլին և Կարսելով։

✦ Երէկ, սեպտեմ. 10-ին, պ. Բ. Խալաթեանը կարդաց դասախօսութիւն Ուրարտուի պատմութեան մասին, որի շարունակութիւնը լինելու է այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, կովկասագիտական բարձր դասընթացներում՝ մոգական պատկերներով հանդերձ։ Դասախօսութեան նիւթն է՝ ուրարտացոց պատմութեան շարունակութիւնը։ Արարատ երկրի նուաճումն Ուրարտուի թագաւորներից, նրանց արձանագրութիւնները, Ուրարտուի վերջին օրերը, կիմմերների արշաւանքը դէպի Հայաստան և հնդ-եւրոպացի ազգերի մեծ գաղթականութիւնը։

✦ Հինգշաբթի, սեպտեմ. 13-ին, Նիկիտինի ցիրկի շինութեան մէջ, մի խումբ դերասաններ և սիրողներ յօգուտ կարկուտից վնասված Նոր-Բայազէտի գիւղացիների կը տան մի ներկայացում։ Խաղացվելու են՝ «Ժան-Բօգրի» և «Բանաստեղծ»։ Ցանկալի էր, որ հասարակութիւնը աջակցէր ձեռնարկողներին գլուխ հանել իրանց նպատակը։

✦ Իգական 3-րդ գիմնազիայի վարչութիւնը դիմել է քաղաքային վարչութեանը, խնդրելով կարգադրել որ Սօլօլակի առնելի աշխատանքների ժամանակ պայթումներ չը կատարվեն, որովհետև պայթումները վախեցնում են աշակերտուհիներին և խանգարում են պարապմունքների կանոնաւոր ընթացքը։

✦ Երէկ Օլգինսկի փողոցում Պավլեկօվի տանը կայացաւ հայ տղաների քաղաքային դպրոցի բացման հանդէսը։ Հանդիսին ներկայ էին քաղաքային վարչութեան անդամները և դպրոցական մասնաժողովի անդամները։

✦ Այսօր կը կայանայ «Լօնդօն» հիւրանոցի շէնքի դէպի Կուր գետը գտնվող պատերի տեխնիքական քննութիւնը, որոնց քանդվելու վտանգ է սպառնում։

✦ Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի անոնիմ ընկերութիւնը յայտնել է քաղաքային վարչութեանը, որ Հալաբար-Նաւթլուղի էլեքտրաքարշի գծի պակասութիւնները վերացված են, և խնդրել է թոյլատրել բանալ երթևեկութիւնը այդ գծի վրա։

✦ Երկրագործութեան և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչի լիազօր Ե. Ս. Մեդվեդևվին գլխաւոր վարչութիւնը յանձնարարել է մշակել այն հարցը, թէ ինչ միջոցներով կարելի է զարգացնել Սև ծովի արևելեան ափի ծովային պրօմիսլաները և, կովկասեան Փոխարքային նախնական զեկուցման ժամանակ, իր եզրակացութիւնները ներկայացնել երկրագործութեան վարչութեանը։

✦ Թիֆլիսում վերջերս երևացել են կեղծ 100 րուբլիանոց թղթադրամներ, որոնց սարքերն են 36 և համարները 061,992։ Թւականը՝ 1898 թ.։

✦ Աւստրօ-ունգարական հիւպատոսը Թիֆլիսում դիմել է Թիֆլիսի բժշկական բաժանմունքին խնդրելով հաղորդել իրան թէ ինչ միջոցներ են ձեռք առնված քաղաքում և Թիֆլիսի նահանգում խոլերա երևալու առաջն առնելու համար։

✦ Թիֆլիսի բժշկական բաժանմունքը թոյլատրել է դեղագործ Ս. Մ. Վէլլերին բանալ քիմիա-բակտերիօլօգիական լաբօրատօրիա տեխնօ-քիմիական բաժնով։ Վերջինիս կառավարիչն է լինելու բժն. տեխ. Ս. Ամբարդանօվը։ Լաբօրատօրիան բաց է լինելու օրվայ ամէն ժամանակ հետազօտութիւններ կատարելու համար։

✦ Գանձակի նահանգ. դատարանում ամսիս 18-ին նշանակված է Շուշու 3 քահանաների և 4 ժամկոչների դատը, որոնք մեղադրվում են եկեղեցու սեղանի տակ ռումբեր պահելու մէջ։ Պաշտպանը լինելու է երդուեալ հաւատարմատար Կլանկը։ Քահանաները գտնվում էին Շուշու բանտում, բայց կօնվօյով ուղարկվեցին Գանձակ իրանց՝ քահանաների խնդրով, իսկ ժամկոչներին տարել են Գանձակ շղթայակապ։

✦ Քիւրդամիրից «Т. Л.»-ին հաղորդում են, որ սեպտ. 7-ի առ. ժամը 11-ին կառավարում ստացվել է մի կապոց այդ մասի կառավարիչ ինժ.-Նօվօպաշէնու անունով։ Երբ պ. Նօվօպաշէնին իր բնակարանում բանում է կապոցը, մի սոսկալի պայթում է առաջանում, որից վիրաւորվում են ինքը պ. Նօվօպաշէնին կողքից, նրա մօտ գտնվող բժիշկը և տեխնիկի կինը։ Նօվօպաշէնի կեանքը վտանգի մէջ է։

✦ «Бак. Эхо»-ն յայտնում է, որ սեպ. 6-ին, երեկ. ժամը 10-ին, Բօնդարնի փողոցում այն ժամանակ, երբ № 40 տան մէջ բնակվող պարսկահպատակ մաշադի Եար Մահմէդ-օղլին քնած է եղել իր ընտանիքի հետ, նրա բնակարանն են ներս խուժում տանիքից եօթ զինված երիտասարդ թուրքեր Շարիֆ Գանիֆա-օղլու առաջնորդութեամբ և, սպառնալով բոլորին գնդակահարել, յափշտակում են անկողնուց քնած մաշադի Շիրին-Բալի-Կիզի աղջկան և տանում են նրան ձեռքերի վրա։ Յափշտակված աղջկայ հօր ցուցմունքով՝ Շարիֆ Գանիֆաօղլին շուտով բռնվում է Թաղ. վեր. Աֆանասիեվի ձեռքով, և աղջիկը վերադարձնում են հօրը։

✦ «Бак. Эхо» թերթում կարդում ենք. «Սեպտեմբերի 4-ին մեր լրագրի աշխատակիցներից մէկը՝ Մ. Ա. Իլիաշևսկին երեկոյեան ժամը 6-ին տեղափոխվեց նոր հիւրանոց։ Երբ իրերը տանում են, պ. Ի. սկսում է տեղաւորել նրանց երկու սենեակում։ Այդ ժամանակ նրա մօտ գնում է ծառօթներից մէկը և սկսում է օգնել նրան իրերը տեղաւորելու։ Աչք անցկացնելով հարևան սենեակի պահարաններից մէկում, ծառօթը ասում է. «Այստեղ ով-որ նստած է». սակայն պ. Ի. ծիծաղում է, ասելով որ մթութեան մէջ նրան սատանայ է երևացել։ Մի փոքր անց՝ ծառօթը կրկին մօտենում է պահարանին, ցանկանալով կախել վերարկուն, և այս անգամ արդէն իսկապէս որ հաւաստիանում է, որ պահարանում ով-որ նստած է։ Սեփական ձեռքերով նա շօշափում է անյայտ էակին։ Ընկերոջ վախեցած աղաղակներին մօտ վազած պ. Ի. պահարանից դուրս է քաշում ինչ-որ ցնցոտիներով թուրքի, որը, տեսնելով որը նկաւ թակարդի մէջ, ձևացնում է իրան յիմար, ոչինչ չը հասկացող։ Երբ և ինչպէս է մտել մուրացիկը դատարկ սենեակը, այդ ոչ ոքին յայտնի չէ»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեպտեմբերի 10-ին, առաւօտեան ժամը 4 և կէսին, Կարապետ Մեչուրեանցը և Տիգրան Նաբերեանցը կառքով անցնելու ժամանակ Մուշտայիդի այգու մօտ յարձակման են ենթարկվել երեք անյայտ զինված անձերի կողմից, որոնք «ձեռքերը վեր» աղաղակելով կողոպտել են, վերցնելով մէկից 1 ր 50 կ., միւսից 7 րուբլի փող և ոսկէ ժամացոյց, և նստել են № 508 կառքը և դիմել են դէպի Դիդուբէ։ Շնորհիւ ձեռք առնված միջոցների, յայտնվել է, որ կողոպտիչները կառքով գնացել են Վերա, ուր անմիջապէս ուղարկվել են ոստիկաններ, որոնց աջողվել է ձերբակալել 3 չարագործներին, որոնք են Ա. Դէեվ՝ 17 տարեկան, Ի Չեբբեզով՝ 17 տարեկան և Իվան Դաւիդով 23 տարեկան, որոնցից առաջին երկուսի մօտ գտել են ատրճանակներ։ Բանտարկված է նաև № 508 կառքի կառապան Մ. Պօգասենօվը։

Սեպտեմբերի 9-ի ցերեկվայ ժամը 12-ին Մեռեխսկի փողոցում Արտ. Խաչատուրօվի և Դաւիթ Օքրուաշվիլիի միջև վէճ է ծագել, որի ժամանակ Օքրուաշվիլին գրպանից հանել է ատրճանակը և ուզեցել է կրակել Խաչատուրօվի վրա, բայց մօտիկ կանգնած ոստիկանը ձերբակալել է։ Օքրուաշվիլին խուզարկելիս, նրա մօտ գտել են ատրճանակ և 2 անցագիր, մէկը իր անունով, միւսը Թելաւի գաւ. Վարդաղիանի գիւղի բնակիչ Արշակ Շալիմանօվի անունով առանց համարի։ Օքրուաշվիլին բացատրում է, որ այն անցագիրը և ատրճանակը նա գտել է Աւճալեան փողոցում և այդ մասին ոչ ոքի չէ յայտնել։ Օքրուաշվիլին բանտարկված էր Մետեխի բանտում պատերին հակայեղափոխական թերթեր կպցնելու մէջ մեղադրվելու պատճառով և արձակված է 1 և կէս ամիս սրանից առաջ։ Օքրուաշվիլին ուղարկված է կօմենդանտի վարչութիւն։

Երէկ, առաւօտեան ժամը 6-ին, Պրեօբրաժենսկի փողոցով անցնող Ե. Մարտիրօսովի վրա յարձակվել են 3 զինված չարագործներ՝ կողոպտելու նպատակով։ Մարտիրօսովը օգնութիւն է կանչել, որի աղմուկից հասել են ոստիկանները և չարագործները ոչինչ չը վերցնելով անյայտացել են։

Սեպտեմբերի 8-ին Նիկոլաեւսկի փողոցում գտնվող Իմամօվի ալիւրի պահեստից գողացված է 1125 րուբլի։ Գողութեան մէջ կասկածվում են բանւոր Սմբատ Մնացականօվը և գործակատար Սէյֆրասօվը, որոնք անյայտացել են։

Սեպտեմբերի 8-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Մատինովսկի փողոցում գտել են մի աղջիկ երեխայ, որին տարել են մանկարարձական ինստիտուտը։

Սեպտեմբերի 8-ին ոստիկանութիւնը ձերբակալել է Ախալցխայի բնակիչ Գէորգ Կանեանցին, որի մօտ խուզարկութեան ժամանակ գտել են ատրճանակ և թոյլտուութիւն, որոնք պատկանելիս են եղել երևանցի Կագան Անանօվին։ Ձերբակալվածը ուղարկված է կօմենդանտի վարչութիւն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ

Ֆրանսիացի Նիօն ֆրանսիացի վիպագիրը նորերս լոյս ընծայած իր մի վէպի մէջ „Notre Chair" («Մեր մարմինը») վերնագրով նորից հրապարակի վրա է դնում հայրութեան իրաւունքը և ձգտում է համոզելու իր ընթերցողին, թէ բնութեան օրէնքի արմատն է կազմում այն պահանջը, թէ իւրաքանչիւր կին պէտք է մի հատ մարդի կինը լինի, և թէ այդ օրէնքը համաձայն է բարոյական օրէնքի հետ։ Այդ առիթով, ֆրանսիական „La Revue" հանդէսը ասում է. «Շատ կարելի է, որ բնութիւնը, որին մեղադրում են ջանրաբոյականութեան մէջ, ընդհակառակը, շնորհիւ իր օրէնքների անթիւ խաղին, ամենամեծ արդարադատն է։ Նա գիտէ միշտ քաւել՝ հասլ մի օր բարոյական օրէնքը խախտողներին իրանց յանցանքը»։ Պ. Նիօնի վէպի հերոսը սէրը կամ զուարճութիւնը որոնել է ընութեան մէջ, ապրելով մի ամուսնացած կնոջ հետ, որից ծնվել է մի երեխայ. արդ, մի օր հերոսը անձկութեամբ հարցնում է ինքն իրան՝ արդեօք այդ երեխան իր սեփական մարմնի զաւակն է,՝ թէ, պարզապէս, կնոջ ամուսնու օրինաւոր շառաւիղն է, քանի որ այդ ամուսինը իր իրաւունքները գործադրելուց չէ դադարել։ Եւ ահա նրա տանջանքները—այդտեղից ծագում է անգութ հանելուկը. այդտեղից հայրութեան կասկածը, որ թունաւորում է ամբողջ կեանքը և ստիպում խոստովանել, թէ մի կին մի տղամարդի կին պէտք է լինի։

✦ Աղաղութեան յայտնի առաքեալ Շարլ Րիշէ իր նոր մի աշխատութեան մէջ, «Պատերազմի Անցեալը և Խաղաղութեան Ապագան» անունով, հրաշալի կերպով մերկացնում է պատերազմը իր իսկական պատկերով և չարիքներով։ Այս գիրքը պէտք է ամեն մի քաղաքացու և մանաւանդ բիւրօկրատների ձեռքում գտնվի։ Ահեղի են պատերազմի գործած աւերումները և նախճիրները։ Միայն XIX դարի ընթացքում, „այն դարի, որ գիտութեան և լոյսի դար է կոչվում, եթէ օրէնքի ձեռքով 10,000 յանցաւորներ են գլխատվել, բայց «պատերազմի մէջ 15,000,000 մարդ է փչացել»։ Այլապէս, «իր յանցանքը քաւող մի յանցաւորի տեղ, երկու հազար անմեղներ են զրկվել կեանքից պատերազմի շնորհիւ»։ Ուրեմն «այդ բոլոր անցեալը մի ամուլ սպանդանոց է եղել. մարդս պէտք է կարմրի այդ խայտառակութիւնը շարունակելու ցանկութեան համար. բայց ինչ ելք գտնել»։

Իր աշխատութեան երկրորդ մասի մէջ հռչակաւոր հեղինակը տալիս է և լուծումը։ Շօշափելով հակամիլիտարիզմի, զինաթափութեան խնդիրները և այն մշտնջենաւոր յանդիմանութիւնը, որ խաղաղութեան հակառակորդները անում են խաղաղասէրներին, թէ նրանք հայրենիքի թշնամիներ են, նա պատասխանում է. «Ցանկալ, որ Ֆրանսիան այլ ևս չը փորձէ Լուի XIV-ի և Նապոլէոնի

8—9 ամսվայ պաշտօնավարութիւնը իրան ևս բերած պիտի լինի նոյն համոզման։ Սպասվում է Վեհափառի կարգադրութեան։ Սրբազանի բացակայութեան դէպքում մեր թեմի թափուրութեան խնդիրն է առաջ գալիս։ Թէպէտ մեր հասարակութիւնը երկու մարդ ի նկատի ունի՝ Սարաջեանին և Մուրադեանին, որոնցից ամէն մէկը իր առաւելութիւնները ունեն, բայց մեր կարծիքով քանի որ Սարաջեան արքեպիսկոպոսը մի անգամ արդէն ընտրված է մեր ժողովրդից, հաւանական է, որ Վեհափառը նրան ուղարկէ։ Ցամենայն դէպս՝ Թաւրիզեցիք այդ երկուսից մէկին կուզեն տեսնել թեմի աթոռի վրա, որովհետև այդ երկուսն էլ եղել են մեր թեմում, ճանաչում ենք իրանց, ճանաչում են մեզ և մեր երկիրը։ Որպէս փորձված, քաղաքագէտ, վարչական ընդունակութիւններով օժտված անկաշառ հոգևորական՝ մեր առաջ կանգնած է Յովսէփ արքեպիսկոպոսը։ Որպէս մաքուր մարմնացած [illegible], համարձակախօս (ճշմարտութիւն ասելիս), կրթական գործին նուիրված, անկաշառ մարդ՝ Մուրադեանին ենք տեսել իր պաշտօնավարութեան կարճ ժամանակամիջոցում։ Մեր կողմից յանդգնութիւն չը համարել վերոյիշեալ կարծիքները, որովհետև մենք այդպէս ենք տեսել, համոզվել, այդպէս են խօսում տեղացի հասարակութիւնը և նոյն իսկ «ազնիւ» հակառակորդները։ Մենք առաջ ընտրեցինք [illegible] Թեմակալ Սարաջեանին, հիմա նրանք ընտրում են մեր Թեմակալ [illegible]. երևի փոխանակութեան ժամը հասել է։ Վերջին խօսքը Վեհափառինն է։

Մայիսի 21-ին

Երէկ ամբոխը մի հացավաճառի մահամերձ ծեծեց, որովհետև վերջինս ալիւրի հետ խառնում էր «քիրրիշնա» (մի տեսակ սերմ է թռչունների համար) և ուտեցնում ժողովրդին։ Գուցէ ընթերցողը ենթադրէ, որ հացավաճառների շարքում այս մի բացառութիւն էր. ընդհակառակը՝ Թաւրիզի բոլոր հացավաճառները այդպէս են, առանց բացառութեան. տարբերութիւնն այն է եղել այդ մէկի, որ «խամ» է եղել, բռնվել է. իր ընկերների պէս հմուտ, վարպետ չէ եղել։ Ընթերցողը չէ կարող հասկացողութիւն ունենալ այն հացի մասին, որ անգութ «այանների» (բիւրօկրատիա), կալուածատէրերի շնորհիւ վայելում է Ատրպատականի ժողովուրդը. պէտք է Թաւրիզում լինել անձամբ տեսնելու, գաղափար կազմելու համար։ Եթէ սոսկ ալիւրին 50% զանազան «խառնուրդներ» են խառնում (գարի, ոսպ, նուշի կեղև, «քիրրիշնա» և այլն և այլն), գուցէ անհաւատալի թուի, բայց իրողութիւն է ասածս։ Մի քանի տարի առաջ մի հացավաճառ սպիտակ հող էր խառնում ալիւրին (քաղաքիս շրջակայքում գտնվող հանքից). բռնվեց այն ժամանակ, երբ ալիւրի քսակներում լցրած հողը էշերի մէջքից իջեցնում էին փուռի առաջ։ Այդ մասնագէտ խարդախողներից 1%-ը չէ բռնվում։ Մեծ յանցանքը այս խնդրում ծանրանում է կառավարութեան վրա, որովհետև նա լաւ իմանալով, որ ցորենի լիտրը արժէ 3 ղրան, ստիպում է $1^{1}/_{2}$ ղրանով հաց վաճառել, անուղղակի թոյլատրելով հացավաճառին վերոյիշեալ միջոցներին դիմելու։ Թէ ինչից շահագրգռված կառավարութիւնը այդպէս է վարվում, բացատրենք։ Կառավարութիւն ասելով Պարսկաստանում պիտի հասկանալ «այանների», հոգևորականների, սէիդների, կալուածատէրերի (ցորենատէր) համախըմբումը, իսկ այդ բոլոր դասակարգերը գիւղատէրեր և ցորենատէրեր են։ Պարսկաստանում սկսած Շահից մինչև ամենայետին պաշտօնեան գիւղատէր-ցորենատէրեր են. նոյնը կարելի է ասել մօլլաների և սէիդների վերաբերութեամբ, (որոնք երբեք բազարի հաց չեն ուտում, այլ իրանց տանը պատրաստված ամենաընտիր «լաւաշն» են վայելում)։ Ցորենը դառնալով այդ դասակարգերի մենավաճառ, պարզ է, որ այդ յղփացած, ժողովրդի արիւն ծծող դասակարգերը ամեն ջանք պիտի գործ դնեն՝ որքան կարելի է արժէքը բարձր պահել ի շահ իրանց գրպանների և ի վնաս թշուառների։ Եւ դրանց շնորհիւ ցորենի արժէքը մեղնում կարծեք լաւ ու վատ բերքից կախում չունի. վերջին 10 տարում միշտ ցորենի սով է մեզանում։ Տարիներով ցորենը պահվում է ամբարած հորերում (Պարսկաստանի գիւղերում սովորութիւն է ցորենը գետնափոր հորերում ամբարած պահել), ուր շատ անգամ բորբոսնում է, փտում, բայց վաճառի չէ հանվում. «Կուշտը ինչ գիտէ սովածի հալը»...։ «Կառավարութիւնը» (ցորենատէրերը) ի նկատի ունենալով, որ եթէ հացն էլ թանկ վաճառէ բազարում, հասարակ, աղքատ ժողովուրդը, որի կերակուրը միայն ցամաք հաց է, չէ կարող դիմանալ և կարող է ըմբոստանալ, ստիպում է ուտեցնել ժողովրդին հացը ուղղակի ցորենի կէս արժէքով, միջոց տալով, թոյլատրելով հացավաճառներին դիմելու մեր ակնարկած վերոյիշեալ միջոցներին։ Չը որ հաց ասելով խօսք չէ լինում որակի մասին։ Հացի արժէք ասելով հասկացվում է այն հացինը, որ թխում են «սանգաքչիները» հասարակ ժողովրդի համար, որը հետաքրքրվում է հացի արժէքով միայն և ոչ ցորենի։ Եթէ վերցնենք, տարբալուծութեան ենթարկենք հասարակ ժողովրդի կերած հացը, իմանալու համար այդ հաց համարվածը ինչպէս ինչքան հացի նիւթ է պարունակում իր մէջ, այն ժամանակ կը համոզվենք, որ այդ՝ առերևոյթ աժան համարված հացը՝ աւելի թանկ է ուտում խեղճ դասակարգը, քան թանկ համարվածը՝ հարուստը։ Այսպէս ամենուրեք, մանաւանդ Պարսկաստանում մարդը սոսկ կնիկ է, ճորտ է, շահագործված է իր նման մարդ արարածի ձեռքում։ Առաջին անգամ եթէ ընթերցողը Թաւրիզ մտնելու դժբախտութիւն ունենայ, խուլոյն աչքին կը զարնվեն թոշնած, թառամած, դալկացած, ոսկրոտ երեսներով արարածներ, մինչդեռ Թաւրիզը յայտնի է իր հրաշալի եղանակով, ուր եթէ մարդը բաւարար սնունդ ստանայ և քիչ էլ առողջապահիկ պայմաններ ստեղծէ ապրուստի, այլ ևս պատեհութիւն չենք ունենայ այդպիսի դէպքեր տեսնելու։

Պարսիկ հասարակութիւնը սովորութիւն ունի միրուք պահելու. փորձեցէք վերցնելու այդ միրուքները և տակից ներս ընկած փոս այտեր և սրված, դուրս ցցված ծնօտները կը տեսնէք միայն։ Առողջ, գեր, թարմ երեսով արարածներ միմիայն «այան» դասակարգի և մօլլաների մէջ կը պատահէք. այդպիսի բացառութիւններից զուրկ է հասարակ կամ միջին դասակարգը։

Այսպիսի անտեսականի վրա աւելացրէք և այն անօրէնութիւնը, որ տիրապետում է պարսկական դատաստանատներում, ուր օրէնք «ի լեզուս անխղճից» են, ուր շատ անգամ մարդասպանութեամբ, աւազակութեամբ, մանկլաւիկութեամբ դատաւորների, նահանգապետների ատեանների բարձրացածները դատում են, անդամահատութեան (ձեռք կտրել, ականջ մեխել) և նոյն իսկ գլխատութեան ենթարկում շատ անմեղների...

Իսկ այն հոգևոր դատաստանատներում, ուր տիրապետող օրէնքը շարիաթն է, այդտեղ էլ օրէնքը իր ձեռքին զէնք, միջոց դարձրած հոգևորականն է՝ «յանուն օրինաց» մեղաւորին անմեղ շինում, անմեղին մեղաւոր...

Սէիդները (մարգարէի սերունդ դասակարգը) իրանց կարգին պակաս չարիք չեն թուրք ժողովրդի համար։ Թուրք ժողովուրդը դարեր շարունակ տանջանքի, տառապանքի ենթակայ է եղել այդ դասակարգերի շնորհիւ։ Դժուար թէ մի երկրում այնպիսի անօրդարութիւններ տեղի ունենան, ինչ Պարսկաստանում սովորական է եղել դարեր շարունակ։ «Դանակը ոսկորին հասնելու» շնորհիւ էր, որ ներկայ շարժումները հետզհետէ վարակիչ բնոյթ ստացան Պարսկաստանում, որոնց աջողութեամբ պսակվելը ցանկալի է ամենքիս և կենսաբար ամբողջ Պարսկաստանի ժողովուրդների համար։ Բայց թէ ինչու ենք մենք յոռետես կասկածոտ կատարեալ աջողութիւնների վերաբերմամբ, որովհետև շարժումների գլուխ են անցել նրանք, որոնց դէմ են ուղղված շարժումները. ծվքեր են «մէջլիսի», «անջումանականների» անդամները. բիւրօկրատներ, մօլլաներ, սէիդներ, ցորենատէրեր... Հակասական երևոյթներ չեն արդեօք... Ինչ անուն տալ այս շարժումներին. յեղափոխական շարժումներ ասել՝ սխալ կը լինի, որովհետև յեղափոխութեան համար պատրաստված ժողովուրդ չը կայ։ Համխալամական լինելուց առայժմ հեռու է թւում. բայց համխալամականների համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծվելու հաւանականութիւններ կան։ Մեր կարծիքով ներկայ շարժումները տեսակի չը պէտք է վերածել, իրանց անորոշութեան պատճառով, այլ կոչել միմիայն «պարսկական շարժումներ» և սպասել ապագայի «ասելիքին»։

Իրօ.

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

7 սեպտեմբերի

Ներքին

ՔՈՒԹԱՅԻՍ. [illegible]

8 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. [illegible] 72 վաճառք ... 200 վաճառք ...

դադրողի կողմից։ Գործը կը քննվի նոյեմբ. 27-ին։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Ոստիկանութիւնը գտաւ գաղտնի տպարան, ուր տպվում էր լեհական սոցիալիստական կուսակցութեան լրագիրները։

ԼՕՁ։ Վարշավայի գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ Լօձ քաղաքը և Լօձի ու Լասկի գաւառները յանձնված են Կալիշի նահանգի ժամ. գեն.-նահանգապետի իշխանութեանը։

10 սեպտեմբերի

ՐԻԳԱ։ Գեներալ-նահանգապետը հաստատեց պատերազմական դատարանի վճիռը՝ Րիգայի գաւառում տեղի ունեցած յեղափոխութեան գործի առիթով։ 22 մեղադրեալներից, որոնց դատարանը դատապարտել էր մահվան պատժի, 13-ի մահվան պատիժը փոխարինեց ցմահ աքսորով։

Արտաքին

7 սեպտեմբերի

ԿՐԷՄՕՆԱ (Ստեֆանի)։ Բացվեց իտալական ժողովրդական բանկերի կոնգրէսը։

ԶԱԼՑԲՈՒՐԳ (Բ. Թ.)։ Լեռնահանքային բանւորների միջազգային կոնգրեսը որոշեց, որ կառավարութիւնները անհրաժեշտօրէն լեռնահանքային բանւորների կեանքը և անկարգութիւնը ապահովող նոր օրէնքներ հրատարակեն։ Կոնգրէսը որոշեց նաև պահանջել, որ լեռնահանքերում չընդունվեն 14-ամեայ բանւորներ, իսկ ստորերկրեայ աշխատանքների համար 16 տարեկանից ոչ պակաս աշխատաւորներ։

8 սեպտեմբերի

ԶԱԼՑԲՈՒՐԳ։ Կոնգրէսը ընդունեց կանանց աշխատանքին վերաբերող բանաձև և որոշեց իրաւունք տալ կառավարութեան մենավաճառութիւն սահմանել լեռնային գործի համար։

ՄԵԽԻԿԱ (Րէյտէր)։ Արագ գնացքի՝ ապրանքատարի հետ ընդհարվելու ժամանակ սպանվածների թիւը հասնում է 63-ի, ծանր վիրաւորվածներինը՝ 43-ի։ Ապրանքատար գնացքի մեքենավարը ձերբակալված է։

ԶԱԼՑԲՈՒՐԳ (Բիւրոյի Թղթ.)։ Լեռնահանքային բանւորների միջազգային կոնգրէսը առաջարկեց իւրաքանչիւր պետութեան մէջ հիմնել ֆոնդեր՝ ծերունի բանւորներին ապահովագրելու համար։ Կոնգրէսը փակվեց։ Հետևեալը կը կայանայ Պարիզում։

ՀՌՕՄ (Ստեֆանի)։ Սեպտեմբերի 7-ին ամենուրեք տօնվեց 1870 թ. Հռօմի գրաւման ազգային տօնի օրը։

ՀԱԱԳԱ (Հավաս և Րէյտէր)։ Վիլհէլմինա թագուհին խաղաղ կոնֆերէնցիայի առիթով կոնֆերէնցիայի նախագահ Նէլիդօվին շնորհեց Նիդէրլանդիայի Առիւծի առաջին աստիճանի շքանշանը։ Ռուսաստանի կողմից նշանակված գեներալ-քարտուղար Պրօզօրօվին՝ Օրանսկի-Նասաուսկի առաջին կարգի շքանշանը, ռուսաց պատգամաւորութեան քարտուղարներ՝ բարօն Նօլդէին և Մալցօնշտամին և կոնֆերէնցիայի քարտուղար Լօրիս-Մելիքեանին Օրանսկի-Նասաուսկի շքանշանի օֆիցերական խաչեր։

ՏՕԿԻՕ (Սեփ. Թղթ.)։ Իդօին, Եամագադային և Օյամային շնորհված է իշխանի տիտղոս, Տօգօին՝ կոմսի տիտղոս։

9 սեպտեմբերի

ԿԵՕԼՆ (Վօլֆ)։ Դիւրօնից հեռագրում են, որ Ռինդէրմանրախում և նրա շրջակայքում սեպտ. 7-ին, երեկ. ժամը 7-ին, զգացվել են երկու ուժեղ ստորերկրեայ հարուածներ։

ՀԱԱԳԱ (Հավաս և Րէյտէր)։ Խաղաղ. կոնֆերէնցիայի ընդհանուր ժողովում սեպտ. 8-ին նախագահ Նէլիդօվը հաղորդեց, որ վերջերս Հաագայում Իտալիան և Արգենտինեան հանրապետութիւնը կնքել են միջնորդ դատարանի դաշնագրութիւն, որի իրաւասութիւնից դուրս են հանված միայն այն հարցերը, որոնք վերաբերում են դաշնադիր պետութիւնների սահմանադրութեան և նրանց հպատակների ազգութեան։ Նէլիդօվի հաղորդածը ընդունվեց ծափահարութիւններով։ Կոնֆերէնցիան միաձայն ընդունեց այն նախագիծը, որը որոշում է կռւող կողմերի հողի վրա չէզոք անձնաւորութիւնների նկատմամբ ունենալիք վերաբերմունքը։ Միջազգային նաւեր գերելու (призовой) դատարան հաստատելու նախագիծը ընդունվեց 37 ձայնի առաւելութեամբ։ Ջայնատւութեան հետևանքը ընդունվեց ծափահարութիւններով։

Ապա Նէլիդօվը մի քանի պատգամաւորների կողմից մի բանաձև ներկայացրեց, որով առաջարկվում է երրորդ խաղաղարար կոնֆերէնցիան գումարել 1915 թ.։ Բանաձևը ընդունվեց միաձայն։

Րումինական պատգամաւոր Դէլդիմանը պերճախօս արտայայտութիւններով և հանուր կոնֆերէնցիայի կենդանի հաւանութեամբ առաջարկեց ողջունել մեծ մարդասիրական գործի նախաձեռնողին—Նիկոլայ II Կայսրին։ Անգլօ-ունգարական պատգամաւոր Մերէյ սրտագին միացաւ առաջարկին, մատնանշելով որ նախաձեռնութիւնը անպայման պատկանում է Ռուսաստանին, և ընդ սմին առաջարկեց պատուաւոր շնորհակալութիւն յայտնել Նիդէրլանդիայի Թագուհուն մեծահոգի հիւրասիրութեան համար։ Բոլոր առաջին պատգամաւորները միացան առաջարկին։ Նէլիդօվը շնորհակալութիւն յայտնեց Թագաւոր Կայսրին և Վիլհէլմինա Թագուհուն ողջոյններ ուղարկելու համար։ Ապա նիստը փակվեց։

ՎԻԵՆՆԱ։ Փակվեց Թոքախտով զբաղվող 6-րդ միջազգային կոնֆերէնցիան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս), միզասեռ. հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան։

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՆՈՒԽՈՒ

հայոց դպրոցների համար ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ արդէն

ՎԱՐՁՎԱԾ ԵՆ։

Խնդրատուները ազատ են։

Հոգաբարձութիւն

(ե.) 1—1

Ն. ԱԼՄԱԶՕՎԱՅԻ

կանանց արհեստաւորաց դպրոցում աշակերտուհիների ընդունելութիւնը ամեն օր. պարապմունքների առարկաներն են՝ ձեռագործ և կանացի ու երեխայոց զգեստների կար, ամեն տեսակ սպիտակեղէն, կօստիւմներ տղաների համար, կօրսէտներ, գլխարկներ, շքեղ ձեռագործներ և ծաղիկներ։

Նոյն տեղ ընդունվում են

ԴԻՇԵՐՕԹԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ

(ե.) 1—1

ԷԼԵԿՏՐԱՇԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆ

„ԷԿՕՆՕՄԻԱ“

(Ա. Մ. ՄԱՀՏԵՍԻ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ և ՈՐԴ.)

Թիֆլիսում, Վանքի Մեծ փողոց, տուն Ներսիսեան դպրոցի, № 3—5.

Կատարում է արագ, ճիշտ և մաքուր—կարելի եղածին չափ աժան—հետևեալ գործերը. տպարանական ամեն տեսակ պատուէրներ՝ ամենամեծերից մինչև ամենամանրերը, ամսաթերթերի, գրքերի, լրագիրների, տեղեկագրերի, աֆիշաների, յայտարարութիւնների, այցետոմսերի և այլ տպագրութիւն։

Թուղթը բոլոր պատուէրների համար տրվում է գործարանական գներով։

Ընդունվում են նաև կազմարարական և գծելու պատուէրներ։

Դպրոցական հաստատութիւնների համար գործեր կատարվում են սովորական գներից 20% զեղչումով։

Պատուէրներն ընդունվում են տպարանի գրասենեակում, նոյն տեղ, առաւօտեան 8 ժամից մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

Օտար քաղաքներից խնդրում ենք դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3—5, въ типографію „Экономія“.

„ԼՈՅՍ“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր բացվելիք տարրական դպրոցի համար, Հավլաբարի սահմաններում, հարկաւոր է

ԵՐԿՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Մէկը լինելու է մեծ (40—50 աշակերտի համար), միւսը փոքր։ Բնակարանին կից լինելու է ընդարձակ բակ աշակերտների խաղալու համար։

Պայմանների մասին դիմել ընկերութեան գրասենեակը՝ Вельяминовская ул. № 12.

2—3

Գ. տարվայ երիտասարդ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ազատ է պաշտօն վարելու ծխական դպրոցներում. աւանդում է հայոց լեզու, ազգային և բնական պատմութիւն, աշխարհագրութիւն և դպրոցական երգեցողութիւն։ Դիմել «Մշակի» խմբագրութեան, Սագանդարեանին։ 2—6

Ներսիսեան դպրոցի VII դասատունն աւարտած

ՅԱՆԿԱՆՈՒՄ Է

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ունենալ հայոց դպրոցներում։ Հասցէն՝ «Մշակի» խմբագրատուն կամ Ֆօմիննայա № 34։ 3—3

Յանկանում եմ

որևէ ՊԱՇՏՕՆ ունենալ. գիտեմ այգեգործութիւն, գինեգործութիւն, անասնապահութիւն, շերեմապահութիւն (գործնական)։ Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը։ 3—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սրանով պատիւ ունիմ յայտնելու ի գիտութիւն հացահատիկներ պահանջողներին, որ իմ գրասենեակումս ընդունում եմ պատուէրներ առնելու և ճանապարհելու. պատուէրները ընդունում ենք ճշտութեամբ. գների մէջ փոփոխութիւնը յայտնում ենք հեռագրով. տեղս այսօրվայ արժէքն է պուդը 1 ր.—1 ր. 5 կ., երկաթուղու տարիֆը՝ պուդը արժէ վագոնով այստեղից մինչև Բագու 21 կոպ., Եւլախ 23½ կ., Գանձակ 24 կ., Աղստաֆա 25 կ., Թիֆլիս 26 կ., Երևան 29 կ., Ալէքսանդրօպօլ 27 կ., Կարս 28 կ.։

Մեր մշտական հասցէն՝

Ст. Изабильная С. Ягубянцу.

Մի խնտելլիգենտ ընտանիք

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է

ՆԱԽԼԷԲՆԻԿՆԵՐ

կարելի է դասերի կրկնողութեամբ։ Պատրաստում է աշակերտներին բոլոր միջնակարգ դպրոցների մինչև 4-րդ դաս.։

Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը Ս. Եսայեանից։ (ա. օ.) 2—5

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Թուաբանական խնդիրների ժողովածու

(Եւգուշեվսկուց և ուրիշներից քաղուած)

Կազմեց Ս. Զորչոփեան

ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.

Վաճառվում է հեղինակի մօտ՝ Нахичевань н/Д. Θеодоровская ул. д № 12.

2—4

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամեն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկի փողոց, № 16։

(ու. կ. ե.) 2—30

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ——→

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—առաւ. 6 ժ. 58 ր., Գանձակ—առ. 11 ժ. 44 ր., Եւլախ—ցեր. 1 ժ. 18 ր., Բագու—երեկ. 8 ժ. 3 ր.։ Պօստ.—երեկ. 8 ժ. 34 ր., Գանձակ—գիշ. 2 ժ. 55 ր., Եւլախ—առ. 5 ժ. 3 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։ Մարդատար—առ. 9 ժ. 3 ր., Գանձակ—ցեր. 3 ժ. 20 ր., Եւլախ—ցեր. 5 ժ. 23 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 53 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Փօթի, Միխայլօվօ, Ռիօն)։

Արագ—երեկ. 11 ժ. 58 ր., Փօթի—գիշ. 1 ժ. 52 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 2 ժ. 56 ր., Ռիօն—առ. 6 ժ. 42 ր., Բաթում—առ. 10 ժ. 17 ր., պօստ.—ցեր. 1. ժ. 21 ր., Փօթի—3 ժ. 53 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 5 ժ. 24 ր., Ռիօն—երեկ. 9 ժ. 48 ր., Բաթում—գիշ. 2 ժ. 39 ր., Մարդ.—գիշ. 1 ժ. 3 ր., Փօթի—առաւ. 3 ժ. 35 ր., Միխայլօվօ—առ. 5 ժ. 17 ր., Ռիօն—առ. 9 ժ. 40 ր., Բաթում—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։

ԲՈՐԺՈՄ—ցեր. 3 ժ. 8 ր., առ 9 ժ. 48 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)։

Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 51 ր., Երևան—երեկ. 7 ժ. 21 ր.։ Մարդ.-ապր.—ցեր. 1 ժ. 43 ր., Ալէքսանդրօպօլ—երեկ. 12 ժ. 45 ր., Երևան—գիշ. 6 ր. 51 ր.։

←—— ԹԻՖԼԻՍ

ԲԱԳՈՒԻՑ—արագ.—երեկ. 11 ժ. 33 ր., պօստ.—ցեր. 12 ժ. 31 ր.։ Մարդատար—երեկ. 12 ժ. 33 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—արագ—գիշ. 6 ժ. 38 ր., պօստ.—երեկ. 7 ժ. 43 ր., մարդ.—առ. 8 ժ. 23 ր.։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ—գիշ. 6 ժ. 8 ր., ցեր. 10 ժ. 2 ր.։

ԵՐԵՒԱՆԻՑ—պօստ. գիշ. 5 ժ. 58 ր., Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 5 ժ. 13 ր.։

Ֆրանսիական Ծովնաւային Ընկերութիւն

«ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻԹԻՄ»—„MESSAGERIES MARITIMES“

17/30-ին սեպտեմբերի մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, „Téne“-շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պօլիս, Դարդանել, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լոնդօն։

Տոմսակների վաճառումը ճանապարհորդների համար ժամանակաւորապէս դադարեցրած է, Բաթումից գնացողների դէմ Տաճկաստանում քարանթին նշանակվելուն համար։

Ապրանքների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Յակոբեանին, Նախկին Արծրունու գալէրէյում թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս՝ թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է՝ 9—1 ժամը ցերեկվայ և 5—6-ը երեկոյեան ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։ (ե.) 1—1

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

ՅՈՎՀ. ՁԱՔ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

(Կառավարութեան ուսումնարանների իրաւունքներով)

Ընդունվում են աշակերտներ. այբբենական դասարանի համար կէս տարին 20 ր., պատրաստական դասարանի համար՝ 25 ռուբ., I դասարանի՝ 30 ռուբ.։

Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, քննութիւնները սեպտ. 10-ին, ուսման սկիզբը 15-ին։ (Երկդասեան դպրոցաւարտները առանց քննութեան ընդունվում են I դասարանում)։

Առևտրական դպրոցաւարտները իրաւունք ունեն աստիճան ստանալու, անձնական պատուաւոր քաղաքացիք լինելու և զինուորագրութեան ժամանակ II կարգի դպրոցների արտօնութիւններից օգտվելու։

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

երկու սեռի անձերի համար. կուրսը 45 ր.։ Կուկիա, I Թումանովսկայա փող., սեփ. տ. № 13.

(ա. օ.) 4—5

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՎՈՂ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն և ուրիշ մասնագ. առարկ.

Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր սղագրութիւն (стенографія)։

Ընդունելութիւնն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքներն սկսվելու են 1907 թ. սեպտեմբերի 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի։

Դասընթացը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Դրանից անկախ, բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская улица, № 22, ամենայն օր։

Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։

(կ. և. հ.) 3—10